

SZEMÉSZ ÉLETRAJZOM — MUNKÁIM JEGYZÉKE

CSAPODY ISTVÁN
(1892—1970)

Előszó

„Talán nem egészen helyes, hogy a fiú emlékezik meg atyjáról. Talán elfogultság vádja érheti. Atyám élete elbírja és elvárhatja a legtárgyilagosabb kritikát. De részrehajlás vádja alól nem is nehéz védekezniem.” Nagypámról emlékezett meg Apám, mikor ezeket a sorokat írta (2.9).

Most, mint a dinasztia harmadik tagja, abban a megtiszteltetésben részesültem, hogy közreadhatom Édesapám életének és munkásságának leírását.

Az Ő nekem dedikált, kéziratban maradt „Szemész életrajzom – munkáim jegyzéke” című kötete (10.7) szolgált alapul.

Apám írása naplószerű, emlékei, barátai, kollégái, főnökei mutatkoznak be. Tervei, tettei, nehézségei, sikerei, tudományos munkássága, operatőri képessége, életfilozófiája, etikája, stílusa, magyarsága és emberi nagysága ismerhető meg soraiból. Az Ő soraiból. A műben benne van sok lényeges, de nem minden. Szerénysége és az akkori politikai háttér miatt nem lehetett mindenről szólni. (1960-1962-ben írta.)

Szólnom kell a család nevének leírásáról. Nagypám mindig *i*-vel írta nevét, tudományos munkásságának elismeréseként 1905-ben magyar nemességet kapott, „fejéregyházi” előnévvel. Az anyakönyvvezetők szokása és következetlensége miatt szerepel hol az *i*, hol az *y*. Apám hét testvére közül csak a legfiatalabb (most 90 éves) és leszármazottai használják – írják az *i*-t. Nagypám és Apám a *dr*-t mindig neve után tette.

Csapodi István dr. 1856—1912

Csapody István dr. 1892—1970

Csapody István dr. 1928—

1. kép: Csapody István dr. (1892—1970)

Ahol a szöveg kifejezetten családi vonatkozású, rövidítettem. Iratok, feljegyzések, emlékeim alapján tettem kiegészítéseket.

A második rész: „Munkáim jegyzéke.” Jelentős átdolgozásra, bővítésre került. Eredetileg időrendi sorrendben kerültek bekötésre a különlenyomatok (10.11), többnek hiányzott a címlapja. Könyvtárakban történt kiegészítések, adatok pótlása után téma

szerinti bontásban, de még így is hiányosan olvasható a jegyzék. Kisebb írásai, nekrológok, nyelvészeti, népszerű vagy napilapokban megjelent munkái nem voltak visszakereshetők.

Csapody István dr.
2001

Életútja

Budapesten, 1892. május 3.-án született. Szemorvos apjának nyolc gyermeke közül a második. Gimnáziumba a piaristákhoz járt, 1910. szeptember 10-én iratkozott be a Pázmány Péter Tudományegyetem Orvosi Fakultására. Medikus korában Lenhossék Mihály anatómiai intézetében volt demonstrátor, majd Grósz Emil szemklinikáján gyakornok. 1914-ben bevonul, Volhyniában majd a Doberdo—isonzoi fronton történő szolgálata alatt csak két szigorlatának letételére és orvossá avatására kap rövid szabadságot. A háború után Imre József meghívja a pozsonyi új szemklinikára, a kitoloncolás után Blaskovics László mellett az Állami Szemkórházban dolgozik. Következik a főorvosi kinevezés, első munkahelye a Zita kórház. 1924-ben vette feleségül Mócsy Márta dr.-t, két gyermekük született. 1926-ban a Szent István, 1929-től a Szent János kórház főorvosa. 1926-ban a pozsonyi-pécsi egyetemen a diagnosztikából, 1929-ben Budapesten az egész szemészetből habilitálták. 1952-ben eredményei elismeréseként kandidátusi címet kapott, 1955-ben védte meg doktori disszertációját. 1960-ban vonult nyugdíjba és 1970. február 28-án hunyt el.

Szemész életrajzom...

Első emlékeimhez tartozik, hogy atyám otthoni rendelése után nekem kellett mindent rendbe raknom, elmosnom. Néha elvitt magával a betegpénztári rendelésre. Egyszer eljött hozzánk Grósz Emil. Belép és szalad a kályhához. „Én fázós ember vagyok.” Azután hozzám szól: „Ezt a fiút majd bevisszük a klinikára.” Ez be is következett. Miután Lenhosséknál egy évig díjas demonstrátor voltam, beléptem a Grósz klinikára gyakornoknak. (1913. szeptember 16.) Még nem voltam doktor, ez persze már az új klinika volt. (Mária utca 39.)

Reggel valamivel 8 óra előtt megyek a műtőbe. Grósz meglát, elém jön, rám mutat széles karmozdulattal: „Ez itt ifjabb Csapody István, aki most teszi első lépését a katedrára.” Én majdnem elsüllyedtem. Máskor is visszatért erre. Gondot okozott neki a kórtermek nehezen karbantartható parkettája. Mikor egyszer beteglátogatáskor vele többen a kórterembe léptünk, felém fordult: „Na Csapody, majd ha berendezi a klinikáját, a padlót kőlapokból rakassa.” Mikor hályogműtétét első ízben néztem végig, világítottam, nyugodtan vettem mindent, megatva sem voltam, hiszen úgy gondoltam, neki csak jól sikerülhet ez a feladat. Viselkedésem úgy látszik, feltűnt neki, mert így szólt hozzám: „Talán bizony meg is tudná csinálni?” Nagy buzgalommal írtam a kórtörténeteket, ezekért azután egyetemi jutalmat is kaptam. Sőt, mint utólag értesültem, előadására bevitte és mintaszerűként dicsérte meg némelyiket még évekkel később is. Epikrízissel zártam le ezeket, bár nem volt szokásos. Imre és Liebermann volt akkor a két első tanársegéd.

2. kép: A Szent János kórház szemészeti osztálya

Az első világháború elején bevonultam. Így kerültem kiképzés után a Gyáli úti honvéd helyőrségi kórház szemosztályára, ahol *Schulek Alfréd*, a professzor fia volt a főnököm. Tömegével végeztük a vizsgálatokat, harminc árnyékpróbát egyfolytában. Így nagy gyakorlatra tettem szert. Innen vittek Volhyniába, majd az olasz harctérre Doberdóra sőt egyenesen egy véres isonzói csata első vonalába, mint zászlóaljorvost. Hosszú nehéz hónapok után együtt mentem az előrevonuló csapatokkal Udinéig. Majd pedig Civaldéban a kórház szemosztályára osztottak be. Sok trachomásunk volt, legnagyobb gondunk pedig a sok szemkankós, egymást fertőzték, hogy szabaduljanak, vakság lett belőle, akkor még tejinjekció sem volt. Megrövidített utolsó félévemre és a második és harmadik szigorlatra a harcterről szabadságot kaptam. Ma is fáj, hogy doktorrá avatásomra édes anyám és testvéreim nem tudtak eljutni. Professzoraim a legkitűnőbbek voltak. *Lenhossék* az anatómiát, *Eötvös* a fizikát, *Buckböck*, *Winkler* a kémiát tanította, sebészetre *Dollinger*hez, belgyógyászatra *Korányi*hoz jártam, szülészetet *Bársony*tól tanultuk, gyógyszeriant *Bókay*tól. A kórbonctant *Buday*, a törvényt *Ajtai* adta elő. Frontszolgálat alatt dolgoztam a Cormoros-i kórház sebészetén is. Sok volt a szeptikus eset, kézigránáttal játszó gyermekek. Kezelésük közben a bal mutató ujjamon csúnya körömágyi fertőzést kaptam. Nagy volt a gondom, nem leszek-e rokkant, mint szemoperáló. De haza nem engedtek velem. A front összeomlása után részben gyalogmenetben hoztam haza a zászlóalj megmaradt embereit. A jugoszláv határon volt egy gondom: atyám szemüvegszekrényét és szemtükkrét levittem magammal és csak nagy könyörgésre engedték hazahozni tulajdon műszereimet. Mikor a kórház jámi tudó betegeit neki indították az országútnak, én lettem a menetoszlop orvosa. Nehéz dolog volt.

Leszerelés után nem mentem vissza a *Grósz* klinikára. Mikor ugyanis *Imrét* az új pozsonyi szemklinikára kinevezték, felszólított, menjek vele tanársegédül. Nem sokat gondolkoz-

tam, örömmel beleegyeztem. Ezt Grósznak be kellett jelentenem és fájdalmat okoztam vele. Beszéltem az előlépésről, mert csak gyakornok voltam nála, kifejeztem hálámat eddigi vezetéséért. Ő észrevehetően megütődött. De rá jellemző nagylelkűség volt a felelete: „Addig nálam ne mondjon le, míg kezében nem lesz a kinevezése, hogy ne legyen megszakitás az egyetemi szolgálatában.” Annyit mondtam ezután, hogy remélem, dolgozhatok még mellette. Erre nem felelt, csak tekintetéből láttam, hogy erről szó sem lehet. Neheztelt is rám sok évig, de lassanként megengeszteltem. Így mikor a csökkentlátásúak meg a trachomások ügyében hivatalos támogatást kértem tőle, egészen csak akkor bocsátott meg, amikor kérésem nélkül két nagyon szép bírálatot írt etikai munkámról. (1.1.)

Röviden emlékezem meg arról, hogy a menekült *pozsonyi* egyetem tagjaként a budapesti Állami Szemkórházban dolgoztam és mint polgári orvos a budai Helyőrségi Kórházban, azután a Poliklinikán, ahol valamikor atyám is főorvos volt. Itt készítettem első nagyobb dolgozataimat (3.2) (3.4) (3.5) (3.6) (3.7). Így kerültem azután a Zita kórház hatvan ágyas szemosztályára, mint megbízott vezető tanársegéd. Ez volt önálló működésem kezdete. Mint szemész ismertem meg Mócsy Márta dr.-t, Ő egész életemnek maga is jellemző gazdagságot adott. Jegyesemmel együtt készült első kísérletes dolgozatom, az atropintanulmány. (3.12) A kórház egyik barakkjában harminc macskát gyűjtöttünk össze. A legkényesebb esetekben egymásnak asszisztáltunk, közös cikket írtunk. Ezek a legszebb évek voltak, sajnos a Zita kórházi osztályomon csak rövid ideig dolgoztam.

1924. október 15-én volt az esküvőnk, *Blaskovics László* volt a tanúnk.

Következett a Szent István kórház kicsiny szemosztálya, amelynek főorvosául kineveztek. Itt a kórtermek, az operáló, a járóbetegek rendelője más és más épületben voltak elhelyezve. Már sokat operáltam, előadásokat is tartottam. Budai lakásunkból kellett a kórházba kijárnom a fél városon keresztül. A fertőző Szent László kórház szemeseteit is nekem kellett ellátnom. De akkor mindent bírtam. Így érdemeltem ki a Szent János kórházi osztályomat, ahol egy emberöltőt dolgoztam 1929–1959-ig. Utóda lettem *Kocsis Elemér*nek, aki *Schulek* tanítvány volt és atyám tisztelője, barátja. Utolsó évében sok modern műszert hozatott, hogy – mint mondotta – legyen kedvem ott dolgozni, mert munkahelyét nekem szánta. *Kocsis Elemér szoba volt a felírás, ahol a műszerek felállításra kerültek.*

Tanulmányutam csak egy volt, amely Bécsen, Münchenen, Heidelbergben át Freiburgba és Zürichbe vezetett (1930). Láttam *Meller* klinikáját az Allgemeines Krankenhausban. A professzor maga is leült és dolgozott az ambulancián. Kérésemre, bár nem volt műtéti programja, soron kívül végzett egy hályogműtétet. Kedves és közvetlen volt, később mikor üregi plasztikám ügyében mint szerkesztővel levelet váltottunk, jól emlékezett rám. Münchenben szemészetet keveset láttam, nyár volt, de megnéztem diplomáit és a Deutsches Museumot. Heidelbergbe a német szemésztársaság rendes évi közgyűlésére mentem. Ez felejthetetlen élmény maradt. A nagyok szép számmal voltak ott: *Axenfeld*, *Wagemann*, *Hippel*, *Vogt*, *Lindner*, *Nordenson*, *Bartels*, *Hartinger*. Magam is előadást tartottam, bemutatva a szemtekét megmintázó kísérleteimet (7.4) (7.5). Nem felejttem el a város bájos környékét sem, áhitatos csendjével. A tudomány városa, nekem legalábbis csak az volt. *axenfeldet* megkértem, hogy a freiburgi klinikáján felkereshessem, ott aztán igen szívesen fogadott, bemutatta intézetét.

Szent János kórházi osztályomon folyó munkáról hü képet ad egy nagyobb dolgozatom: „Egy szemosztály tízéves működése és része a szemorvos képzésben.” (5.9). (Több tízéves beszámoló készítésére már nem volt időm.)

Osztályomat sebészi jellegűvé tettem, a rendes feladatokon kívül sok látóhártya-leválást operáltunk, valamint szaruhártya-átültetést is végeztünk. Végig jól kezemben tartottam az osztályt, mindenről tudnom kellett, minden beteget jól ismertem, még vásár- és ünnepnapokon is meglátogattam az osztályt vagy legalább jelentést kívántam. Szinte szakadatlanul benne éltem hivatási feladataimban, de soha nem maradt el a kirándulás a hegyekbe. Hol lennék most, ha evvel a rendszeres vasárnapi edzéssel nem gyakoroltam volna magamat? Az osztályon folyó lelkes munka és a híressé vált műtéti napok vonzották a látogatókat, külföldieket: *Thiel* Amsterdamból, *Katz* Chicagóból, *Elkes* Kaunasból, *Giardet* Lausenneből, *Vang* Sanghaiból, *Rostovski* Varsóból, *Sommerville-Large* Dublinból, *Pascheff* Sofiából, *Hamida Saiduzzar* Indiából, *Angyal* Párisból, *Bjelovszovszkij* Moszkvából, *Filipovics* Riekából. *Weber* Bonnból, *Karlheinz Junghans* Erfurtból és sokan mások. A hazaiak közül majdnem minden vezető kartárs járt osztályomon és látott műtéteket: *Imre*, *Grósz*, *Kettesy*, *Kukán*, *Horay*, *Nónay*, *Radnót*, *Papolczy*, *Meisel*, *Licskó*, *Tóth*, *Illés*, *Remenár*, *Komondy*, *Gyórfy*, *Pelláthy*, *Kenessey*, *Weinstein*, *Biró*, *Németh*, *Lissauerné*, *Raab*, *Sternberg*, *Brand* és sokan mások. Munkahelyemet mintaosztálynak nevezték és úgy emlegették, mint „budai klinikát”. Ennek alapja volt, hogy a legkitűnőbb orvosi munkára törekedtünk, gondoskodtunk jó vizsgáló és operáló felszerelésről, könyvtárról és folyóiratokról. Utóbbiakat hetenként ismertettük és megbeszéltük, ami különben a kórház többi osztályán is szokásos volt. Tanítóhely volt az operáló, a főorvosi tükröző, a kórtermek s ennek korlátja csak a beteg érdeke. Tízévi beszámolómban (5.9) azt írtam: „Feladatainkat meghatározza munkánk helye és ideje: fővárosi kórház szemosztálya egyrészt, a szemészet újabb virágkora másrészt, meghatározza az a viszony, amely szemklinikák és kórházi szemosztályok között mellé- és alárendeltségnek, de nemes versenynek is.” Az osztály adta munka mindannyiunkat szeretetszolgálatba állított. Mindenkin egyformán segíteni egyetlen célunk, a siker és hála a legszebb jutalmunk. Ez fiatalos életfeladat, mely nem ismer örege-dést. Tanulunk folyton, beszámolunk tapasztalatainkról, kapcsolatban maradunk a szemészek összességével. Mert csak a tudomány nemes törzsébe oltottan és róla le nem szakadva teremthetünk jó gyümölcsöket.

Szemészeti etikámról és pedagógiámról előbb magyarul (5.8), azután kibővítve németül (1.1.) jelent meg dolgozatom, a német a kiadványsorozatnak leghamarabb elfogyott számai közé tartozott. Főművemnek is tekintem, mert ebbe nemcsak tudást és munkát vittem, hanem szívemet, lelkemet, egész szemésművészi valómat és életemet. Korán megírtam, mikor még tele volt életem virággal, azután jött fokról-fokra a nagyon komoly munka és jött más alkotások mellett a fáradtság is. Nem baj! A szemészet áldozatos és nagyon szép hivatás. Tegyük rá életünket! Művemnek nagy volt a visszhangja, néhány vélemény kivonatát idejegyzem: *Grósz Emil* „nem tudja fékezni elragadtatását, igazságos ítélete szerint szerző-jének chef d’oeuvre-je, megírásával szerzője nagy szolgálatot tett.” *Ohm* botropi professzor azt írja, hogy mint szemészapa elküldte a harctérre (1942) szemészfianak művem, hogy ébren tartsa benne szép szakmánk iránti lelkesedését. *Löhlein* berlini professzor egy gazdag szemésművészi élet összesítését, summáját látja művemben, aki írta, teljes odaadással szemorvos. Bizonyos, hogy a számos szemorvos közé tartozik, akik életük végén hitet tehetnek róla, hogy ha mégegyszer hivatást választhatnának, egyetlen más szakma szóba sem jöhetne számukra. *Imre József* szerint munkámat nagy hivatásszeretet, megfigyelő és gondolkodó természet és emberszeretet hatja át. *Kettesy* azt mondja, hogy a szerző a hivatásáért rajongó és a készületség legmagasabb fokán álló szemorvos, erős, eredeti egyéniség, új utakat kereső

tudós, aki közben szeretettel vezeti és oktatja tanítványait. *Horay Gusztáv* szerint egy elsőrangú író tollában a szemorvos egyéni élete klasszikus fogalmazást kapott, írói munkássága magaslatra lépett. Az orvosi továbbképzés német folyóirata sürgeti, hogy a szemészszerző példáját más szakmák is kövessék.

Az osztálynak az a híre fejlődött ki, hogy a legnehezebb eseteket is elvállaljuk. Szimyei kórházigazgatónk is azt vallotta, hogy hamar lemondva egy esetről, hamar megbénul mindenre gondoló, kezdeményező és kutató, mindenáron segíteni törekvő energiánk. Az ilyen esetek sok fejtörést okoznak, irodalmi kutatást is, de ha azután mégiscsak sikerült segíteni, az öröm is igazán nagy miatta. Jó nevet szereztem így, mint szemoperáló is. Fokról fokra hozzá erősödtem ahhoz, hogy nehéz feladatokra állandóan készen kell lennem: kialakult a hivatottság tudata. Mindennapi kenyérré lett az osztály vezetésének minden gondja és öröme. Megszokottá lett, hogy nagy nevek is hozzám fordultak kényes feladatok végrehajtására. Akik mint a legjobbat választották s tovább fokozták jó híremet. Szívesen emlékezem a legnagyobb magyar unokájának, Széchenyi Ilonának hályogműtétére. Medek Anna, az Operaház örökös tagja, nagyfokban rövidlátó szemének hályogműtété (4.12) után jobban látott, mint valaha. *Márffy Ödön*, akinek hályogműtétét több professzor nem vállalta, a sikeresen elvégzett kétoldali hályogműtétem után újra festett színpompás képeket és kiállítást is rendezett. Sok szép és értékes kép díszíti lakásunk falait, még több jószívvel, meleg szeretettel megírt köszönő levelet őrzünk (10.8). Csak egyet írok ide: *Lyka Károly*, a professzorok professzora, a törekeny testű, de ragyogó szellemű aggastyán ezeket írta:

„Kedves Professzor Uram, sok hét múlt el azóta, hogy látóvá tett engem, elég idő tapasztalatok szerzésére. Ezek pedig kitűnőek: Professzor Úr megadta nekem a munka lehetőségét és a munka örömét. Fogadja emlékül a mellékelt képet, amely Mednyánszky Lászlónak keze és ecsetje alól került ki és hű képe az ő természetimádatának. Hálatelten köszönti

*Budapesten 1956 Karácsony napján
Lyka Károly”*

A mester már 94 éves és állandóan dolgozik. Egy másik nagy ember, *Kornis Gyula*, sok levélben fejezte ki hálóját látásának teljes visszaadásáért, ezek között tartom legtöbbre, hogy a nagy filozófus és pszichológus az én etikai-pedagógiai könyvem (1,1) méltatását írta meg, első olvasmánya volt a hályogműtét után.

A második világháborút nagyobbreszt itthon szenvedtük el, voltak súlyos gondok, nehéz idők az osztály életében. Műszereink féltettebb részét a bombázás elől a főváros kitelepített szükségkórházába, Kéthelyre (*Somogy megye, Hunyady Imre kastélya*) menekítettük, ahol *Mócsy Márta* dr. volt a szemész főorvos, de én is lejártam egyszer – kétszer (tíz óra vonaton). Operált Ő is és én is. Egy alkalommal riadó volt, mert egy jugoszláv páncélvonat átlépte a határt, a pécsi tüzerek visszaverték. De mikor a szövetségesek a marcali pályaudvar szőnyegbombázását tervezték, a mellette fekvő kórház kapott telitalálatot. Sok volt a sérült. 1944 novemberében már harci események voltak Somogyban, ekkor a parancs volt: visszatérés a fővárosba. Folytatódott a munka, de más jellegű zavaró tényezők is jelentkeztek az 1944-es feszült hangulaton kívül, de részeként. Folyt a nyugatra való kitelepülés, menekülés. Nem kértem, de valaki „illetékes” el akarta érni, hogy az egyik megüresedett német klinikát vegye át. Sok egymás utáni napon beállt a kórházi szemosztály elé egy két fővárosi autóbusz, a vezető azt a parancsot hozta a kitelepülési kormánybizottságtól, hogy

rendelkezésemre áll a busz, az egész család és bútor is szállítható, irány: Németország. Többszöri kérése csak nehezen volt elutasítható, a parancs szerint a busznak mennie kellett – mást vitt magával. Az ostromot idehaza, a szemosztály pincéjében állottuk ki és végeztük ott is lehetőség szerint a jó szemorvosi munkát három hónapon át. A pincében is két beteglátogatás volt naponta. Sokat éhezünk, folyó víz és villamos világítás nem volt.

Csak enucleatiót végeztünk. A beteget székre ültettük, hogy a zsír-mécseszt a feje mellé tarthassuk. Oxycyanatban lemosott gumikesztyűben dolgoztunk. Olvasztott hólevet két téglából rögtönzött tűzhelyen rőzsetűzzel forraltuk. Az egyetlen órát a sterilizálás szükséges ideje alatt rázni kellett, hogy nem álljon meg. Operáltunk néha hajnalban, ha hirtelen rendelkeztek el betegszállítást ismeretlen helyre (*hadifogságba?*) és a beteg sérült szeme szimpátiás gyulladás keltésére alkalmas volt.

Ezután következett az a hat év, amikor már a városban laktunk és amíg délutánonként mindig visszamentem az osztályra a szórványosan érkező magánbetegeim ellátására. Műszereimet, réslámpámat kölcsönadtam az osztályomnak, a Kéthelyen elveszett kórházi műszerek pótlására csak évek múlva nyílt lehetőség.

Az 1956-os forradalom alatt a Mária utcai szemklinikna súlyosan megsérült, a betegeket átszállították hozzánk. Eröss Sándor klinikai adjunktus sokat segített abban, hogy gyalog jött Pestről a betegeket ellátni, operálni is.

Égész embert kíván minden hivatás. Így vagyunk mindannyian. A tapasztalati kincs egyre nő, a fizikai képességben és vállalkozó kedvben az élet folyamán csökkenés áll be. Nagy lelkiismeretséggel láttam el minden hivatási munkámat s amíg bírtam, mindent magam akartam végezni, de legalább is ellenőrizni mindenki munkáját. Ez állandó feszültséget okozott és még a szabadságra menést is erősen korlátozta. Most azt mondom, jobban kellett volna általában is bíznom a segédeim munkájában. Akkor talán később őrlődtem volna fel. De hát súlyos feladatokat mindig ad az orvosi hivatás.

Megpróbáltatás. Kicsiny érhártyadaganatot találtam jól látó szemben. A beteggel megbeszéltem az életmentő műtétet, a szemteke eltávolítását. Ezt orvosom végezte, a beteget hazabocsátottuk. A szemet átküldtük szövettani vizsgálatra. A következő főorvosi értekezlet előtt odajött *Kálló Antal* kórboncnok főorvos kollégám, hogy egy komoly dolgot megmondjon. A nemrég átküldött szemben nincsen daganat, épnek tartják! Mivel diagnózisomban bizonyos voltam, magam is csak arra gondolhattam, amit az egyik főorvostárs vetett oda: „*Ti az ép szemet vettétek ki!*” Segédem tévedett, de a felelős én vagyok. Még órákig tartott az értekezlet, én azalatt nagy lelki kínok közt mindent végiggondoltam a fegyházig. Végre mehettünk a prospektúrára. Még egy metszést tetettem a szemem: ott volt a daganat. Hanem addig odaadtam valamit az életemből.

Egyetemi feladataim mindig kedvesek voltak, szerettem előadni és kidolgozott jegyzetekkel készültem. Hiszen egyetemi tanár fia vagyok, ugyanazon a fokon, mint atyám volt. De engem magántanárrá kétszer képesítettek: előbb a pozsonyi-pécsi egyetemen diagnosztikából (1923), azután a budapesti egyetemen a kollokvium elengedésével az egész szemészetből (1929). A pécsi egyetemi tanszékre egyhangúan jelöltek az első helyre (1945). Kellott arra is vállalkoznom, hogy Pécsre lejárjak magántanári előadásokat tartani, mert a venia legendit csak így tarthattam meg. A szemmozgások élet- és kórátant adtam elő. Budapesten a szemészeti műtéttant huszonöt féléven át adtam elő, volt úgy, hogy több mint száz beirt hallgatóm volt. Jutalmat is kaptam. *Imre* helyett betegsége idejében szigorlatokat is tartottam a kar megbízásából. *Beznák* élettan-professzor példájára kész tézisekből húztak

a szigorlóim. Tíz féléven át előadója voltam az iskolaorvosi és egészségtan tanári tanfolyamnak is.

A *szemorvostársaság* volt az aréna, ahová küzdeni és győzni jártam. Az ülésekről soha nem hiányoztam, szívesen hallgatott előadó, buzgó titkár (1923-1925), öt évig (1945-1950) elnök is voltam. Jó híruk volt a továbbképző előadásaimnak: a szemészetnek, a műtéttannak fejlődéséről (4.13), a szemészeti kórhatározásról és hibáiról (5.18), a műtéti javallatokról. Mindig szabadon adtam elő, jegyzeteket sem használtam. *Kettesy* szívesen emlékezett arra, hogy az én rábeszélésemre pályázott a debreceni katedrára. Egyszer megtámadtam a közellátóság keletkezéséről vallott egyoldalú nézetét (3.34). S mikor visszaültem *Imre József* mellé, kezemet megfogva szót: „*Pista, nagyszerű voltál!*” Ez nála ritka nagy dolog volt. Mint titkár sokat dolgoztam, Blaskovics el is várta. Gondoskodtam ülésjegyzőkönyvről, megjelent a *Szemészetben*, németül is készült két német folyóirat számára. Dolgot adott az optikusügy, mennyiben dolgozhatnak szemorvosi rendelvény nélkül, végrehajtási utasítást készítettünk a kereskedelmi minisztériumban. A csökkentlátásúak külön oktatásáért (5.10) is több értekezletet tartottunk, több fórumot bejártam. Nagyobb munka volt az országos statisztika (5.1) a trachoma elterjedéséről, amelyet a *Szemorvos Társaság* megbízásából készítettem. Az iratok nagy tömege tanúskodik ilyen munkámról.

Az *egészségügyi minisztériumban* alakult országos trachomabizottság elnöke voltam. Igen nagyszámú értekezleten tárgyaltuk meg a tennivalókat, a védekező és felszámoló harc menetét. Pontos jegyzőkönyvről *Mócsy Márta* dr. gondoskodott. A minisztertől dicséző elismerést kaptam. Azután tagja lettem az *Egészségügyi Tudományos Tanács* szemész szakbizottságának, ahol sok témát referáltam: a glaukomások gondozását (3.47) (3.51), akik számára észlelőlapot is szerkesztettem. A rendelők számára tanácsokat, a betegek számára tudnivalókat írtam össze, mindezt előzetes körkérdeés után. Szó volt a felcserképzésről, a szembankról és egyebekről, amit nekem osztottak ki. Súlyosabb feladatokat kaptam az *Igazságügyi Tanácstól*, nagyszámú aktára kellett választ adnom, mint legfelsőbb szemészi véleményt, bűnügyekben is. Szinte szakadatlanul el voltam látva különféle írásbeli feladatokkal. Volt jogi természetű működésem is: szemészeti fegyelmi ügyek véleményezése, kihallgatások. Nyugodt lelkiismerettel gondolok vissza ezekre, sohasem végeztem azonban szívesen szimulánsok leleplezését, amire a helyőrségi kórházban volt rá alkalmam.

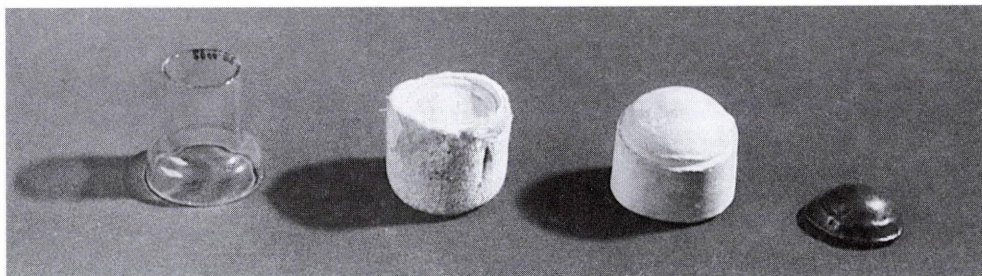
A *Tudományos Akadémia* megbízásából számos szemész, egy *plasztikai* sebész és egy *állatorvos* minősítésében vettem részt, mint bizottsági tag vagy elnök és mint opponens azaz támadó kritikus. Azt is idejegyzem, hogy nagyszámú tudományos cikket lektoráltam, könyveket ismertettem (9.1...9.8). Evvel munkához jutok a nyugalom éveiben is. Adnak szavamra, de azt is megbecsülik, hogy minden feladatot késedelem nélkül teljesítek. Példa arra is volt, hogy részletes véleményemet neves szerzők előzetesen kikérték készülő kéziratukról s kérték javításra szolgáló tanácsomat.

Irodalmi működésem ideje meghaladja a négy évtizedet, dolgozataimnak száma a százhatvanat. Munkásságom szakadatlan volt. A negyedik évtizedben szaporodtak az értékes munkák, de éppen a szemészeti etikámat jóval korábban megírtam (1.1). Leginkább a műtéti kérdések érdekeltek, de irodalmi működésem a szemészet egész birodalmára kiterjed: élet- és kórtan, klinikai megfigyelés, egészségtan is foglalkoztatott. (8.1...8.9) (8.11), de főként az oktatás.

Úttörő munkám volt az élő szem megmintázása érintkező szemüvegek rendelése céljából. Sok kísérletre volt szükség különböző paraffinokkal, más-más formájú üveg tubusok-

kal. Kár hogy közléseimben (7.3) (7.4) (7.5) (7.7) (7.8) elmulasztottam ábráról gondoskodni (a 3. képpel itt pótoljuk), de így is felkeltettem *Duke-Elder* figyelmét (2.7), *Dallos* más anyaggal vitte tovább a kérdést. Közléseim német nyelven is megjelentek és külföldön is tudtak eredményeiről, sajnos a hazai szemészeti irodalomban rendszeresen „kifelejtődött” nevem és csak a jóval később, Londonban ipari síkon tovább dolgozó *Dallos* említése fordult elő. Csak később jelent meg itthon olyan kontakttal foglalkozó cikk, ami a prioritást elismerte. Kétségtelen, hogy ipari tevékenységgel, kontakt gyártással nem foglalkoztam.

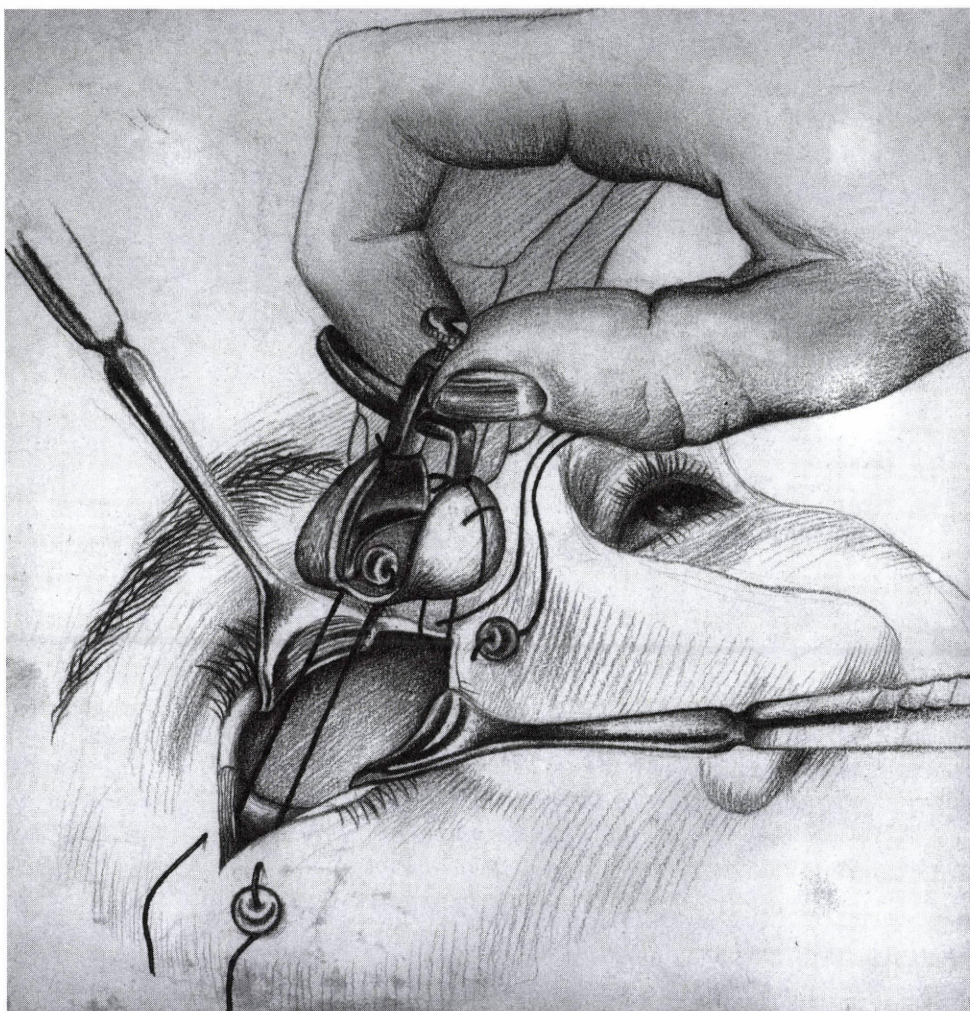

3. kép: Élő szemről készített lenyomathoz szolgáló tubus, gipsz minta, ólomöntvény

Üregi *plasztikám* tette világszerte ismertté nevemet. Olyan esetekre adtam megoldást, melyek a nagy szemoperálókat (és *plasztikai sebészeket is*) visszariasztották. Balesetek, legtöbb betegnél mészmárodás után a műszem viselése azért nem lehetséges, mert a kötőhártya-zsák zsugorodott, heges. Műtéti eljárásomat úgy dolgoztam ki, hogy szabadon átültetett bőrkaréllyal képeztem ki az üreget, alkalmassá téve a műszem viselésére. Harminc év kitaró, lelkiismeretes, nem csüggedő munkám hozott eredményt és elismerést. Lényege az, hogy a zsugorodást a bőrleány kettéosztásával irányítom (4.20) (4.21) (4.22) (4.23) (4.25) (4.26) (4.28). A *Magyar Tudományos Akadémiánál* egy magyar és két német kiadásban jelent meg monográfiám: (1.4.) (1.5) (1.6). A nagy műtétanok: *Meller*, *Thiel* (2.6), *Arruga* (2.8), *Mackensen-Neubauer* (2.14), *Blaskovics-Kettesy* (2.13) részletesen tárgyalják. *Gifford* (Chicago) értesített, hogy eredményeivel igen meg volt elégedve. *Walser* (München) monográfiájában megállapítja, hogy új utat nyitottam és érdemem, hogy általános elismeréshez juttattam az üregi *plasztikát* (1.4) (1.5) (1.6), miután a legtöbb tapasztalatot szereztem velük.

Kísérletes munkám volt pályám elején az atropinulmányom (3.21), amelyben *Mócsy Márta* dr. volt segítségemre. Sok nehézség leküzdése árán készült, minden előzetes laboratóriumi ismeret és tanács nélkül indultunk neki. A csarnokvíz megújulására vonok le következtetéseket. Mint magántanári képesítő munka megszerezte *Imre József* elismerését.

Tanulmányt készítettem az arc verőereinek röntgen anatómiájáról (3.23). A szemhéjplasztikák ügyét törekedtem vele szolgálni. Persze ez is a rendes napi munkám után került sorra. Rendelőóráim után, már késő este mentem ki budai lakásunkból a Szent István kórházba, az Üllői út végére. Ott már várt segédorvosom, *Ajtay Mária* a szomszédos Szent László kórházból áthozott caputtal, hogy az érpreparálást és a lipiodolos töltést elvégezzük. A röntgen és a caput visszaszállítása másnapra maradt. Eredményeimet ismerteti *Hartmann* értékes szemészeti röntgenatlasza is (2.2).

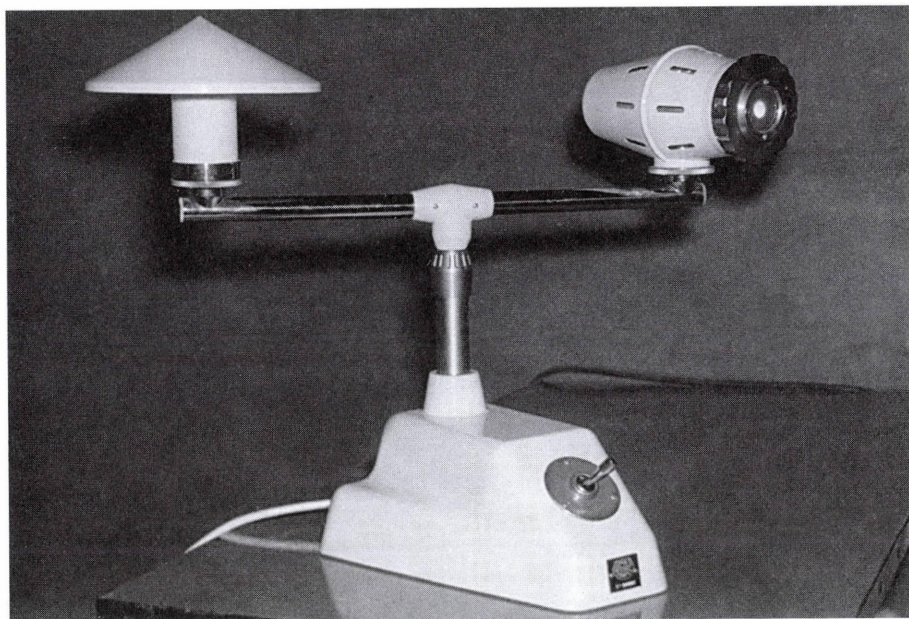
4. kép: Orbitoplasztika

Elméleti kérdések mindig érdekelték. Így tárgyalom a felemás fénytörés és bilaterális szimmetria összefüggését (3.27) (3.28). Részletesen tárgyalom a közellátóság keletkezésének vitatott kérdését (3.32). Dolgozatom készült a különféle szemrengések létrejöttéről, egységes magyarázatukról (3.2) (3.3.) (3.9). Nagyobb tanulmányt készítettem klinikai adatgyűjtés alapján a pajzsmirigy működés és a szemfeszültség viszonyáról. *Imre József* endokrin vizsgálatai indítottak rá, az irodalomban többször idézik közleményeimet (3.6) (3.7) (3.8).

Mint klinikust a segíteni akarás orvosi alaptörvénye vezetett, újabb eljárások helyes elbírálása és a kezdeményezés kellő bátorsága jellemezett.

Sebészi ellátás korai végzését a szem maródásos eseteiben minálunk én kezdtem el, az első közléseket is én tettem (4.7) (4.9).

Értékes dolgozatot írtunk *Mócsy Márta* dr.-al a nagyfokban közellátó szemek hályogműtétéről (4.12). Tapasztalataink a tokos műtét mellett szóltak ezekben az esetekben is. Mi egymásnak asszisztálva értünk el jó eredményeket és hangsúlyoztuk is, milyen kényes feladatról van szó. Érdekes módon ugyanazon a nagygyűlésen — egymás tervéről nem tudva — *Horay Gusztáv*, a legelsőrangú operáló, ugyanerről a témáról tartott előadást és más következtetésre jutott. A magyarázat abban keresendő, hogy ő más iskolának tanítványa, *Grósz Emil*nek, nem *Imre József*nek.

5. kép: Csapody féle szemtükröző lámpa

Minálunk én voltam az első, aki látóhártya-leválás eseteiben az inhártya-megszűkítésének újabb módjait (4.14) rendszeresen végeztem s jó eredményről számoltam be. A *Müller*-féle szűkítő műtétet már *Blaskovic*stől láttam, most már *Weve* és *Paufique*-féle eljárásokról volt szó. A sárgafolti szakadások gyógyítására *Bangerter*től ajánlott amnionbeültetések értékét felismerve, több esetben végeztem és róla közlést is tettem (4.15). Látva a látóhártya-szakadások megelőzésére ajánlott műtét jelentőségét, mindjárt 12 szép esetről számoltam be (4.11), mikor még a világ szemészeinek véleménye megoszlott róla. Felszínes diathermiát *Mócsy Márta* javaslatára periphlebitis retinae ellen is alkalmaztunk (6.16). Ez meg van említve a szakadást megelőző műtétéről megjelent dolgozatomban (4.11), de azután *Francheshetti* (Genf) számolt be bővebben róla. A világirodalom számon tartja, hogy elsők között voltam, aki a szem rosszindulatú daganatainak diathermiás roncsolását végeztem (6.15). Szívesen gondolok rá, hogy határozottan állást foglaltam amellett hogy az operált látóhártya-leválás nem lehet a terhesség megszakításának oka (3.29) (3.30) (6.12), még nagyfokban közellátó szem esetében sem. Egyik félszemű betegem, leválás sikeres

műtete után császármetszéssel adott életet gyermekének, egy másik mindkét szemén operált betegem spontán szült szemének minden károsodása nélkül. Igen komoly feladatot vállalt az osztályom a gliómás (*retinoblastomás*) gyermekek kezelésbe vételével. Ebben nagy segítségemre volt Eröss Sándor adjunktusom. A besugárzások (a röntgenkezelést *Ródé Iván* végezte az Onkológiai Intézetben) szemorvosi vezetése, a kezelések ellenőrző tükrözése, a teendők mindig újabb elhatározása, minden eset további számontartása kétségtelenül a szemészet legsúlyosabb tennivalója, amelyet hazánkban csak mi vállaltunk. (*A környező államokból is érkeztek gyerekbetegek.*) Az újabb eljárás, a fotokoaguláció tanulmányozására *Eröss Sándort* kiküldtem Bonnba, hogy *Meyer-Schwickerat*-nál tanulmányozza ez eljárást. (Az új és igen költséges készülék beszerzésére nem csak ígéret hangzott el, de a gyártó Zeiss művek levelében azt kérdezte, hogy milyen magyar nyelvű feliratokkal lássa el a gyártás alatt levő berendezést. Ez a készülék el is készült, de nem a Szent János kórház kapta meg, hanem egy másik intézet.)

Irodalom – írás. A szemészet tudományos művelésén kívül sok minden érdekelt, ami a szemre vonatkozik. Megállapítottam, hogy *Petőfi* teljes napfogyatkozás végigszelésekor milyen szemsérülést szenvedett s ami még nevezetesebb, kimutattam, hogy ez olyan élmény volt számára, amelynek nyoma és emléke egész költészetén végigvonul. (3.11) A napfény kápráztató, vakító hatása leggyakrabban használt költői hasonlatává lett. Egyik költeményében, mint hasonlatot, utóképeit is megemlíti. E célból az egész *Petőfit* végig kellett olvasni és kijegyzetelni. Tanulmányommal mindenben egyetértett *Petőfi* életrajzírója *Ferenczy Zoltán* és a vele behatóan foglalkozó irodalomtörténet-tudós *Horváth János* is.

Sok munkát fordítottam az íráselemzésre szemészeti szempontból. Abból indultam ki: lehetetlen, hogy aki szemet jól operál, rátermettségét kellően elemzett írásában el ne árulná. E végből grafológiai munkákat tanulmányoztam és szakemberekkel tanácskoztam. Munkámat (5.16) franciául is megjelentettem. (5.19) Az akkor élő grafológusok legnagyobbika, *Pulver* is jónak minősítette. Főként a múlt és a jelen magyar szemorvosait vettem elemzés alá. Munkám a szemoperálók képzését akarta szolgálni, előzetes tájékoztatásképpen a várható készségére.

Magánrendelésemet mindig szívesen tartottam meg, mert a legjobb feltételek között, jó műszerekkel, csendben, nyugalomban tudtam itt megoldani az eseteket. Itt fejlődtem jó szemorvossá. Anyagi szempont nem igen vonzott, olcsó ember voltam és sok ingyenmunkát is végeztem otthon. Krisztina körüti első rendelóm még nagyon szerény volt, a második, már a *Deutsch*-féle házban annál fényesebb, négy helyiség az első emeleten, kárpitozott borítás az előszobában, a rendelő *Van Dyck*-barna festéssel, sok elsüllyesztett vezetékkel, központi kapcsolóval, ahogy *Blaskovics* rendelőjében láttam. Ez határozottan luxus volt, eléggé meg nem okolható pazarlás! Voltak ugyan privát betegeim, hol több, hol kevesebb, de a rendelőbe jártak a *Posta Betegbiztosítónak* havi díjért vállalt esetei és a *Rokkantsegélyező* felülvizsgálatára jelentkező tagjai is. Elvállaltam különben a budakeszi szanatórium szemész konziliáriusi teendőit is. Akkor is kevés volt a szemorvos. Szép volt azután a Bethlen-udvari (*Attila körút*) rendelónk is, de már csak két helyiséggel (*és a lakás mellette*). Legkedvesebb pedig az utolsó rendelóm a *Malinovszky (Szilágyi Erzsébet)* fasorban. Ezt feleségem és fiunk nyári szabadság alatt sok-sok lemondással és fizikai áldozattal meglepetésül készítették el, mert a magánrendelést a kórház területén a továbbiakban nem engedélyezték. Most már átadtam fiunknak, aki kitűnő készültségével és sok tudással zökkenő nélkül folytatja munkámat. És annak idején nem ritkán mondták nekem, hogy eljöttek an-

nak fiához, aki egykor gyógyította őket vagy családjuk valamelyik tagját: úgy most én mondom tovább, hogy nyugodtan fordulhatnak szemész fiunkhoz.

Kitüntetések. Az első világháború a kardokkal ékesített *Signum Laudis* két ízben, *Vöröskeresztes kitüntetés* és *Károly csapatkeresztet* adott emlékül. Tudományos kitüntetés volt ünnepi Semmelweis-emlékelőadásom a *Közkórházi Orvostársulat* rendezésében (1942), műtéti filmet vetítettem, emlékplakettet kaptam. Igen emlékezetes ünnep volt doktori disszertációm (1954), mert megvédtem életem nagy munkájáról, a szemüregi plasztikáról készült művemet. A három opponens *Babics* akadémikus, *Kettesy* és *Radnóti* akadémiai doktorok voltak. Igen sokan voltak ott, köztük mindenki, akit szeretek. Ugyanaz a földszinti terem volt az ünnep helye, ahol régebben atyám egy nyelvészeti előadást tartott, melyen *Szily Kálmán* elnökölt és *Gyulai Pál* is meghallgatott. Sokkal többet ért nekem így a doktrátus, mintha egyszerűen elismerték volna a tudományos fokozatot, mint a kandidátusit. (Az ötvenes években a kórházigazgató hivatott és arra kért, hogy beadott munkáimhoz még egy kis, piros könyvet tegyek hozzá, már csak az hiányzik a felterjesztéshez. „*Nem tehetem, nem lépek be*” — volt a válasz és elmaradt a *Kossuth díj* átvétele.)

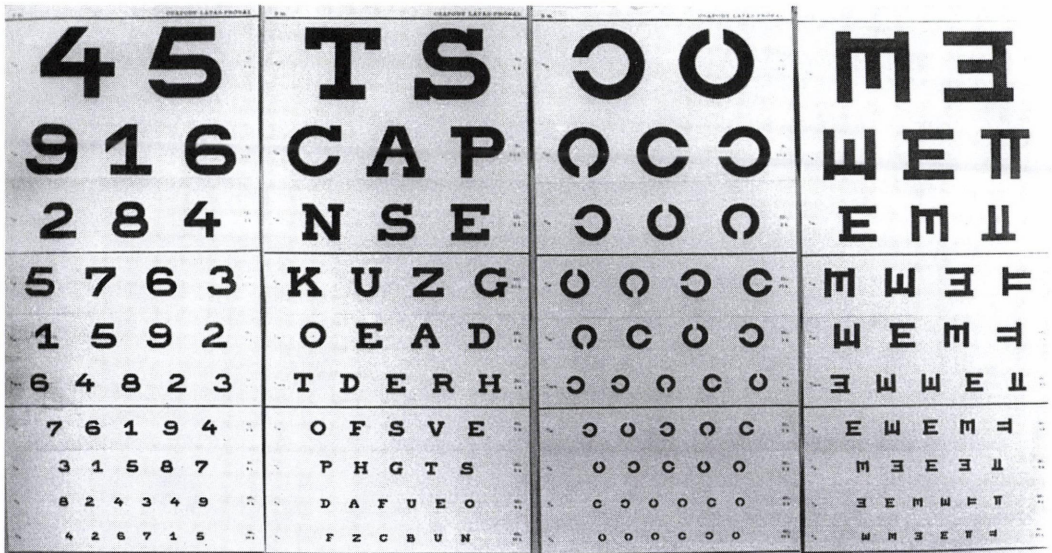
Szép volt a 30 éves szolgálati jubileumom (1954). Előtte még három tokos hályogkivonást végeztem, úgy kezdtük az ünneplést. Akkor még ilyen kockázatra is szívesen vállalkoztam. Bata honvédelmi miniszter (az osztályba mint sérült került be a Széll Kálmán térről és az óvóhelyen vészelte át a legnehezebb időket: onnan vitte el a Nemzeti Bizottság a Parlamentbe) külföldi távolléte miatt szárnysegédjét küldte el, ő hozta a babérkoszorút, sok szép szónoklat volt. *Bakács* igazgató, *Szántó* és *Kunizer* főorvosok köszöntöttek.

6. kép: Csapody operál, felesége asszisztál, medikus fiúk világít

Azután jött a búcsúünneplés (1960). *Takó József* igazgatónk nem engedett csak úgy néman ellépni. *Simonovics* első miniszterhelyettes munkaéremrendet hozott, dicsért a tanács, a szakszervezet képviselője. Beszélt nagyon szépen az igazgató, *Horváth Boldizsár* professzor, *Noszky Aurél* országgyűlési képviselő. *Erőss Sándor* azzal lepett meg, hogy *Metky* szobrászművésszel plakettet készíttetett arcképmről és hátlapján műszeremről.*

Befejezésül. Most ezen hosszúra nyúlt „bevezetés” után következzenek, amiről kezdettől fogva úgy gondoltam, írnom kell. Választ adnom arra a magamnak feltett kérdésre: van-e valami érdemem, köszönhet-e nekem valamit az orvostudomány s éppen a magyar szemorvostudomány. Ezt persze nem magamnak kell eldöntenem, de mint életrajzom elején mondtam, jó ha az adatokat magam összegyűjtöm. Ennyi tehát a válaszom, a többitől döntsön az idő. Ha mégis, kellő szerénységgel önkritikát is gyakorolok s meg akarom menteni a feledéstől, amit magam értékének tartok, evvel hibát nem követek el. Tudom, hogy az emberek hamar felejtenek még nagy embereket is, a rohanó és önző életben kevés a kegyelet. Milyen jó, hogy atyám életművének krónikása lehettem, milyen jó, hogy erre én is, feleségem is számíthat fiunkban.

7. kép: Fali látáspróba-táblák az V. kiadás melléklete

Atyám életének vázolásában (2.9) bemutatam Őt, mint szemészt, mint nyelvészt, mint a tudomány népszerűsítőjét, mint író és kiváló embert. Azután terhemre vált, megörölt ez a nagyot vállaló élet. Virágkor kellett hozzá. De úgy hagytam abba, mint *Slezák*, a nagy bécsi tenorista. Legnagyobb sikere napján lemondott, hogy ennek emlékét vigye magával, ne az elnézéseket. Én is egy megbámult szép hályogműtét emlékét tettem pontul. Azóta csak az

* (Ennek egy táblára foglalt példánya az osztály folyosóján kis ünnepség keretében 1992. november 25-én került elhelyezésre. Később, mikor a Szent János kórház utcái elnevezték és táblákat helyeztek ki, az osztály épülete előtti utca „*Dr. Csapody István út – szemész*” megjelölést kapott.)

írásztalnál dolgozom. Avval, hogy több mint háromszáz szemészi anekdotát összegyűjtöttem (10.8), nemcsak a jó kartársi szellemet akartam ápolni. Benne van ebben hivatásomnak mindig kész szolgálata, a szemészet múltjának és jelenének szeretete. Az emberek hamar felejtnek, nem árt a szemészet történetét ilyen formában is ébren tartani. Így jobban megismerjük egymást és bennünket.

Ezzel befejezem szemész-életrajzomat. Négy évtized munkássága megszépült így néhány lapra sűrítve, mint ahogy minden kicsinyített kép szebb az eredeténél. Volt bizony mulasztásom is elég, nincsen okom dicsekvésre, csak sok hálára. Mert mégis csak komoly és jó munkám volt. Magamért, de főleg másokért. És ha még egyszer választhatnék, akkor is szemész akarnék lenni.

Budapesten, 1962. januárius 22.

Epilógus

Látáspróbák. Apám jelentős művei közé tartoznak, Ő is háromszor adta ki a „Látáspróbák”-at, mint Atyja. A negyedik kiadáshoz nem mellékelte fali táblákat, mert abban az időben Blaskovics is készített fali táblákat és így egyeztek meg. Ezért ennek a kiadásnak (1.2) a címe „Olvasó-próbák” volt. Az ötödik kiadás (1.3) már új grafikával, bővítve készült el, a hatodik ismét tartalmilag bővült (1.7).

Műszerei. Az élő szem megmintázásához (7.4) szükséges üveg tubus, gipsz lenyomat és fém öntvény a 3. képen kerül bemutatásra, pótolván, hogy az eredeti közleményből kimaradt. Orbitoplasztikájához szükséges műszerek a monográfiájában (1.6) részletesen, ábrákkal vannak ismertetve. A műszer alkalmazását Kelemen József tusrajza mutatja a 4. képen. Tükröző lámpájának első modellje 1932-ből származik, (7.6) továbbfejlesztve Országos Szabvány lett (7.10), formatervezett kivitelben került sorozatgyártásra: 5. kép.

Hagyatéka. Tárgyi emlékei közül jelentős a szemtükör-gyűjteménye, mely a 150 éves Helmholtz-féle első szemtükörtől kezdve mintegy húsz példányt foglal magába a hatvanas évekig. Több műszerkészlet, mely elefántcsont-nyelű Graefe-késeket, lándzsákat tartalmaz, Nagypám gyűjteményéből származik a többi, érdekes és értékes szemészeti műszerekkel együtt. Könyvei közül a szemészeti monográfiák, műtéttanok, atlaszok jelentős számban maradtak meg (67 db). A műszerekből 2001 januárjában kamarakiállítás volt, ennek megnyitóján került vetítésre az orbitoplasztikáról (1.6) készült műtéti videofilm (11.).

A hagyatékot: könyveket, műszereket, kéziratokat, iratokat, hazai és külföldi kollégákkal, betegekkel folytatott levelezését 30 évvel elhunyt után a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltárnak ajándékoztam.

Csapody István

Munkáim jegyzéke

Könyvek

- 1.1. Berufsleben des Augenartzes. *Bücherei des Augenartzes* 10.Heft (1941) 32 p.
- 1.2. *Olvasó-próbák*. Negyedik kiadás. Stephaneum. (1932) 32 p.
- 1.3. *Látás-próbák*. Ötödik kiadás. Eggenberger (1943) 44 p.
- 1.4. *Szemüregi plasztikák*. Akadémiai Kiadó (1953) 56 p.
- 1.5. *Augenhöhlenplastik*. Akadémiai Kiadó (1953) 102 p.
- 1.6. *Augenhöhlenplastik*. 2.Auflage. Akadémiai Kiadó (1956) 112 p.
- 1.7. *Látáspróbák*. Hatodik kiadás. Medicina (1960) 72 p.

Könyvfejezetek – könyvrészletek

- 2.1. A szem rákjáról. In: Alapy H., Büben I. et al.: *A rákbetegségek ismertetése, felismerése, gyógyítása*. Dante (1932) 3-8 p.
- 2.2. Étude angiographique de la circulation faciale et palpebrale. In: Hartmann, E.: *La radiographie en ophthalmologie*. Masson (1936) 243-244 p.
- 2.3. Szembajok gyógykezeltése, In: Issekutz B.: *Gyógyszerek és gyógyítás*. II. kiadás, II. kötet. Eggenberger (1941) 587-616 p.
- 2.4. A tanulók szeme. In: Darányi F.: *Az iskolaorvos kézikönyve*. Studium (1941) 1-21 p.
- 2.5. Szembajok gyógyítása. In: Issekutz B.: *Gyógyszerek és gyógyítás*. III. kiadás, III. kötet. Művelődés (1945) 349-380 p.
- 2.6. Augenhöhlenplastik. In: Thiel, R.: *Ophthalmologische Operationslehre*. Lieferung 3. Thieme (1945) 687-790 p.
- 2.7. In: Duke – Elder: *Text-Book of Ophthalmology*. Kimpton Vol. IV. (1951) 485 p.
- 2.8. In: Arruga, H.: *Ocular Surgery*. New-York (1953) 853-854 p.
- 2.9. id. Csapodi István. In: *Az Országos Orvostörténeti Könyvtár Közleményei* 5. (1957) 107-151 p.
- 2.10. Höhlenplastik. In: Blaskovics L., Kreiker A.: *Eingriffe am Auge*. Enke (1959) 194-199 p.
- 2.11. A szem gümőkórja. In: Telegdi F.: *A gümőkór*. Medicina (1959) 365-375 p.
- 2.12. Szembajok gyógyítása. In: Issekutz B.: *Gyógyszertan és gyógyítás*. II. kiadás, III. kötet. Medicina (1960) 554-549 p.
- 2.13. Höhlenplastik. In: Blaskovics L., Kettesy A.: *Eingriffe am Auge*. Enke (1970) 202-206 p.
- 2.14. Augenhöhlenplastik. In: Mackensen, G., Neubeauer, H.: *Augenärztliche Operationslehre*. Springer (1989) 760 p.

Klinikai tanulmányok

Rövidítések: OH: Orvosi Hetilap. BOU: Budapesti Orvosi Újság. Klin Mbl: Klinische Monatsblätter für Augenheilkunde. (T): Társsszerző.

- 3.1. A szemizombénulások vizsgálata. *BOU* 19:42, 657-659 (1921)

- 3.2. Über Nystagmus. *Archiv für Augenheilkunde* 92: 3-4, 242-243 (1922)
- 3.3. A „Rucknystagmus” magyar neve. *Szemészet* 56: 2,20 (1922)
- 3.4. A szemizombénulást követő ferde fejtartás egy nem méltatott okáról. *BOU* 26: 405-407 (1922)
- 3.5. Eine bisher nicht berücksichtigte Ursache der schiefen Kopfhaltung bei Augenskellähmungen. *Klin Mbl* 69:136 (1922)
- 3.6. Adatok a szemfeszültség és a pajzsmirigyműködés vizsgálatához. *OH* 60:11, 1-9 (1922)
- 3.7. Beiträge zur Beziehung zwischen Augendruck und Schilddrüsenfunction. *Klin Mbl* 70:111-123 (1923)
- 3.8. Recherces sur la relation entre le tension oculaire et la fonction thireoidenne. *Archiv d'Ophthalmologie* XL Mars (1923)
- 3.9. A szemrezgésről. *Magyar Orvosi Archivum* 1:16-28 (1928)
- 3.10. A szaruhártya elfajulása. *BOU* 21:241-243 (1923)
- 3.11. Petőfi szeme. *Napkelet* 16,3-8. (1923)
- 3.12. A szemmozgások hibáiról. *Orvosképzés* XVI: 1/2, 1-7 (1934)
- 3.13. Az atropin mydriasis és a szem folyadékkeringése. *OH* 68:3,48 (1924)
- 3.14. Csonka hemianopsia cuneus elváltozásoknál. *OH* 68:7,110 (1924)
- 3.15. A közellátóság keletkezése. *Orvosképzés* 23:3,743-752 (1924)
- 3.16. Néhány szó a szaruhártya megkaparásáról. *OH* 69:33,802 (1925)
- 3.17. Gibt es einen Strabismus concomitans der Schiefen Augenmuskeln? *Klin Mbl* 71:5,839 (1925)
- 3.18. Szemölcsös látóidegfők. *OH* 69:5,102 (1925)
- 3.19. Arteriographien vermittels Lipiodol. *Klin Mbl* 71:4,48 (1925)
- 3.20. Tapasztalatok szemhéjoperálás közben. *Szemészet*, Grósz Emil emlékkötet (1925)
- 3.21. Kísérletes vizsgálatok az atropin mydriasisról. *Magyar Orvosi Archivum* 2:3-15 (1926)
- 3.22. Tapasztalatok aranychloriddal. *OH* 70:9,230 (1926)
- 3.23. Röntgen felvételek az arc verőereiről. *OH* 70:5.1-5 (1926)
- 3.24. A belgyógyászat és szemészet viszonyáról. *BOU* 26:44, 1249-1251 (1928)
- 3.25. Glaukomás szemteke és az agyvelő. *OH* 72:48, 1351 (1928)
- 3.26. Ideges látási zavarok. *OH* 75:31, 1-2 (1931)
- 3.27. Felemás fénytörés és bilaterális szimmetria. *OH* 76:1, 1-7 (1932)
- 3.28. Anisometropia und bilaterale Symmetrie *Z. für Augenheilkunde* 77:333-341 (1932)
- 3.29. Ideghártyaleválás és terhesség. *BOU* 88:205-215 (1932)
- 3.30. Durch Ignipunctur geheilte Netzhautablösung und Schwangerschaft. *Klin Mbl* 88:205-215 (1932)
- 3.31. Adatok az ideghártyaszakadások keletkezéséhez. *BOU* XXX:18,1-4 (1932)
- 3.32. Die Entstehung der Kurzsichtigkeit. *Klin Mbl* 93:396-397 (1934)
- 3.33. Die Rolle der Linse bei der Entstehung der Netzhautablösung. *Klin Mbl* 88:783-789 (1932)
- 3.34. A közellátóság keletkezése. *Orvosképzés*. 5:743-752 (1934)
- 3.35. A felemás fénytörés javítása. *Szemészet*, Grósz Emil emlékszám 1-18 (1935)
- 3.36. A könnyezés okai és kezelése. *OH* 84:2,1-4 (1937)
- 3.37. A szemtekébe ültetett zsír későbbi sorsa. *BOU* XXXVI:12,1-4. (1938)

- 3.38. A szem állapotának jelentősége az egészségben. (T) Mócsy Márta, *BOU* 38:52,615-617 (1940)
- 3.39. A látóhártyaleválás vizsgálata. *Orvosok Lapja* 2:18,1105-1108 (1940)
- 3.40. Üvegtest és látóhártya leválás. *Gyógyászat* 84:15,3-7.(1941)
- 3.41. Il destino ulteriore del tessuto adiposo innestata nel bulbo oculare. *Bolletino d'oculistica*. Vol. 22:588-594 (1941)
- 3.42. Die Rolle der Sulfonamidpräparate bei der Therapie des Trachom. *Klin Mbl* 108:500-501 (1942)
- 3.43. A szem működése és a szív. *OH* 87:1-2 (1943)
- 3.44. Gli interventi sul occhio e il cuore. *Bolletino d'oculistica*. Vol.22:fasc.6,371-320 (1943)
- 3.45. Szemműtétek és a szív. *OH* 87:2.1 (1943)
- 3.46. Szemsérülések. *Mentőügyi Közlöny* XI:3,418 (1943)
- 3.47. Régen észlelt glaukómás esetek tanulságai. *Orvosok Lapja* 3:33, 1281-1283 (1947)
- 3.48. Röntgenbehandlung von Gliomaugen. (T) Kovács Ákos, *Klin Mbl* 122:1,43-51 (1953)
- 3.49. Gyermekek kollektívák és trachoma. (T) Hodászy K. *Népegészségügy* 36:7,183-186 (1955)
- 3.50. Hatvan év hályogműtétei. *Szemészet* 53:3,108-112 (1956)
- 3.51. A glaukomáról. *OH* 98:35.345-351 (1957)
- 3.52. A szimpáthiás szemgyulladásról. *Orvosképzés* 4:317-320 (1961)

Műtétek

- 4.1. Pillaszörpótlás. *OH* 68:3,48 (1924)
- 4.2. Szemhéjplasztikák. *OH* 69:42,1623 (1925)
- 4.3. Belső canthoplasztika caruncula pótlással. *OH* 70:9.230 (1926)
- 4.4. A szemoperálásokról. *Közegészségügyi Értesítő* VI 6,1-3.(1930)
- 4.5. A szemzugi szalag megereszkedése. *OH* 74:13,1-9 (1931)
- 4.6. Erschaffung des medialen Lidbandes. *Klin Mbl* 86:789-798 (1931)
- 4.7. A szem maródásainak korai sebészi kezelése. *OH* 82:1-8 (1931)
- 4.8. Szokatlan műtéti feladatok. *Szemészet* 77:1-6 (1940)
- 4.9. Il trattamento chirurgico precoce della causticatione del occhio. *Bolletino d'oculistica* Vol.22:549-602 (1942)
- 4.10. A hályogműtét sebének biztosítása. *Orvosok Lapja* 49:1-8 (1947)
- 4.11. Megelőző műtétek a látóhártyán. *Szemészet* 88:2,68-72 (1951)
- 4.12. Nagyfokban közellátó szemek hályogműtéte. (T) Mócsy Márta. *Szemészet*, 89:52-57 (1952)
- 4.13. A szemészeti műtéttan fejlődése. *Szemészet* 89:1,7-14 (1952)
- 4.14. Az ínhártya megszükitése látóhártya-leválás ellen. *Szemészet* 90:4,145-150 (1952)
- 4.15. Amnion implantation gegen Maculaloch. *Ophthalmologica* 134:272-276 (1957)
- 4.16. Sebrepedések ellátása sebzáró U-varratokkal. *Szemészet* 97:129-133 (1960)
- 4.17. Chemische Verödung einer grossen Iriscyste. *Klin Mbl* 139:5,647-676 (1962)
- 4.18. Szemműtétek az élet végén. *Szemészet* 102:265-268 (1965)
- 4.19. Augenoperationen am Ende des Lebens. *Klin Mbl* 147: Heft 1,120-123 (1965)

- 4.20. Szemüregalkotás. *OH* 70:40,1-3. (1926)
- 4.21. Szemüregplasztika. *Gyógyászat* 72/5,1-6 (1932)
- 4.22. Vendégzemillesztés bőrből pótoltt kötőhártyaszákba. *BOU* XXXIII:15,1-7 (1934)
- 4.23. Eine neue Höhlenplastik mit zweigeteilten Hautlappen. *Z. für Augenheilkunde* 87:114-130 (1935)
- 4.24. A kötőhártyaszák pótlásának műtéte. *OH* 81:49,1-8. (1937)
- 4.25. Neue Erfahrungen mit der Höhlenplastik. *Z. für Augenheilkunde* 90:1-2,23-24 (1938)
- 4.26. Plastiche orbitali. *Bolletino d'oculistica* Vol. 22, Fasc. 6, 297-316 (1941)
- 4.27. Szemüregi plasztikák. *Közkórházi Orvostársaság Évkönyve* 1-5 (1942)
- 4.28. *Szemüregi plasztikák*. Doktori értekezések tételei. Akadémia kiadása.(1954)

Oktatás – továbbképzés – szervezés

- 5.1. A trachomások eloszlása. *OH* 68:29,2-4. (1924)
- 5.2. A szemorvos és az iskola. *Népegészségügy* 9:605-609 (1928).
- 5.3. Az iskolaszemészet múltja és céljai. *BOU* XXVI:39,1-4 (1928)
- 5.4. A belgyógyászat és szemészet viszonyáról. *BOU* XXVI: 44,1-3 (1928)
- 5.5. Egyetemi docens. *Orvos Szövetség* Febr. 15. (1929)
- 5.6. A szemfenéki vizsgálatok jelentősége az általános orvosi gyakorlat szempontjából. *OH* 74:41.1-3 (1930)
- 5.7. A látótérvizsgálatok gyakorlati jelentősége. *OH* 76:51,1-4 (1932)
- 5.8. A szemorvosi hivatásról és az operálásra nevelésről. *Szemészet* 1-21 (1938)
- 5.9. Egy szemosztály tízévi működése és része a szemorvosképzésben. *Szemészet* 1-5 (1939)
- 5.10. Csökkentlátásúak iskoláztatása. *Egészség* 231-236 (1939)
- 5.11. A szaruhártya átültetés gyakorlati jelentősége. *OH* 88:2. (1943)
- 5.12. Az orvosképzés reformjáról. *Orvoskamrai Közlöny* Febr. 15. (1944)
- 5.13. A szemész szakorvosok képzése. *Magyar Orvosi Szemle* 1:3, 20-22 (1947)
- 5.14. A szemészet oktatása. *Magyar Orvosi Szemle*. 2:8, 162-163 (1948)
- 5.15. Szemészet az általános orvosi gyakorlatban. *Orvosok Lapja* 4:13,417-418 (1948)
- 5.16. Írás és operálás. *Szemészet* 86:2, 85-91 (1949)
- 5.17. A vakok rehabilitációja. *Iparegészségügy* 2:4, 40-43 (1949)
- 5.18. A szemészeti kórhatározás és hibái. *OH* 91: 43, 1251-1255 (1950)
- 5.19. Écriture et operation. *Graphologie* III: 125-143 (1953)
- 5.20. A szemészet fejlődése. *OH* 100: 26,921-926 (1965)

Kazuisztika

- 6.1. Szaruszéli értágulat esete. *OH* 64:29,295 (1920)
- 6.2. Tartós gyengelátás szemhéjgörcs folytán. *OH* 64: 34,358 (1920)
- 6.3. Hyalinos kötőhártya elfajulás. *Szemészet* 56: 2, 15 (1922)
- 6.4. Csonka hemianopsia cuneus – elváltozásnál. *OH* 72: 7, 120 (1924)
- 6.5. Szemölcsös látóidegűk. *OH* 69: 5, 102 (1924)
- 6.6. Izomnyalábbal fedett ínhártyasérülés. *OH* 59: 7, 3 (1926)

- 6.7. Multiplex epithelioma esete. *OH* 70: 12, 329 (1927)
- 6.8. Rádiummal kezelt epithelioma. *OH* 70:17, 473 (1927)
- 6.9. A „colmetage”-ról. *OH* 72: 8, 224 (1928)
- 6.10. Glaukomás szemteke és agyvelő. *OH* 72: 48, 1351 (1928)
- 6.11. Szemüregplasztika esete. *OH* 72: 16, 455 (1928)
- 6.12. Durch Ignipunctur geheilte Netzhautablösung und Schwangerschaft. *Klin Mbl* 88: 205-215 (1932)
- 6.13. Sárgafolti látóhártyaszakadás három operált esete. *Gyógyászat* VIII: 7, 3-7 (1940)
- 6.14. Annelo corpo vitreo di una grandezza rara. *Bolletino d'oculistica* Vol. 22: 581-593 (1941)
- 6.15. Diathermiával operált érhártyadaganat. *OH* 41: 12, 1-8. (1941)
- 6.16. Über eine diathermischen Stichelung operierte Aderhautgeschwulst. *Klin Mbl* 107: 28-35 (1942)
- 6.17. Drei atypische Fälle von sympathischer Ophthalmie. (T) Kálló A. *Ophthalmologia* 143: 201-208 (1962)

Műszerek – kontakt szemüveg

- 7.1. Eine modification des Haab'sche Augenspiegels für den Unterricht. *Z. für Augeneheilkunde*. Bd 48, Heft 4/5:231-232 (1922)
- 7.2. Hordozható szemészeti berendezés. *OH* 72: 16, 455 (1928)
- 7.3. Öntvények az élő szemről érintkező szemüvegek rendelése céljából. *OH* 34: 1-6 (1929)
- 7.4. Abgüsse der lebender Augapfeloberfläche. *Klin Mbl* 82: 8-8. 822 (1929)
- 7.5. Aussprache über Kontaktschalen. *Heidelberger Bericht*. 217.(1930)
- 7.6. Egyszerű tükröző lámpa. *OH* 75: 1, 21 (1932)
- 7.7. Az élő szem megmintázása. *OH* 49: 1-5 (1933)
- 7.8. Bemerkungen zur Prof. Sattler's Arbeit: Erfahrungen mit Haftgläsern. *Klin Mbl* 95: 4, 524-525 (1935)
- 7.9. Szemészeti vizsgáló lámpa. *OH* 92: 31, 1000-1001 (1951)
- 7.10. Csapody-féle szemtükröző lámpa. Szabványleírás. MNOSZ 14972-53 (1953)

Népszerűek

- 8.1. Hogyan ápoljuk a szemünket? *Iff. Testnevelés* 1:1-2 (1924)
- 8.2. Öregkori látás és vizsgálata. *Optika*. 1:8,4-5 (1925)
- 8.3. Feladatok és mulasztások a gyermek szemének ápolásában. *Városi Szülők Lapja* 4:6,5-6 (1927)
- 8.4. Gyakoribb szembajok. *Nyitott Könyv*. 239. (1927)
- 8.5. Téli sport és szemsérülések. *Iff. Testnevelés* 6:15 (1930)
- 8.6. A szemoperálásokról. *Közegészségügyi Értesítő*. VI:1-3 (1930)
- 8.7. A reumások szeme. *Jó Egészség*. Apr. 1-3. (1933)
- 8.8. Ki lesz közellátó? *Jó Egészség*. Júl. 1-4. (1935)
- 8.9. A rosszlátású tanulók külön oktatása. *Jó Egészség* 33:180-181 (1937)
- 8.10. A fényképező szeme. *Fotoszemle*. 12:1-5 (1938)
- 8.11. Csökkentlátók iskoláztatása. *Egészség*. XI:230-231.(1939)

Könyvismertetés

- 9.1. Bates, ford.:Friedrich : Dobjuk el a szemüveget. *Egészség* 8. szám (1928)
- 9.2. Idem, *Budapesti Hírlap*. 1929. aug. 31.
- 9.3. Csapodi István: Útmutató a szemészetben. Nagel 1890. *Szemészet* 3-8 (1942)
- 9.4. Nónay Tibor : Szemészeti műtét. *Studium* 1942. *OH* 43:6,12 (1943)
- 9.5. Tiszamarty Antal: Orvosi nyelvünk helyes magyarsága. Eggenberger 1942 *Gyógyászat* 7: 108 (1942)
- 9.6. Albrich Konrád: Klinikai szemészeti előadások. *Pannónia* 1-2 szám. Pécs. (1943)
- 9.7. Torday Ferenc: Orvosi műszótár. Novák 1943 *OH* 43: 10,21 (1943)
- 9.8. Németh Lajos: Allergia és szembetegségek. *Studium* (1943) *OH* 87: 366

Kéziratok

- 10.1. *Ulcusbereit: fekélyvívó* 1923
- 10.2. *Síelni vagy sízni?* 1932
- 10.3. *A szemészet magyar műszói.* 1934
- 10.4. *Saját szavaim.* 1934
- 10.5. *Szemorvosi feladatok ma.* 1944
- 10.6. *Javaslat az országban levő valamennyi vak szemorvosi vizsgálatára.* 1947
- 10.7. *Szemész életrajzom – munkáim jegyzéke* 1962
- 10.8. *A szemészek mosolya és könnye.* 1962
- 10.9. *A glioma retinae kezelése.* ----
- 10.10. *Isten vele, tanár úr!* ----
- 10.11. Csapody István dr: *Dolgozatok.*(1922-1929, 1930-1939, 1940-1949, 1950-1959)

Műtéti film

11. *Reconstruction of the Orbital Cavity.* Videofilm, a Németnyelvű Operáló Szemorvosok Kongresszusán Nürnbergben, 1996-ban nagydíjat nyert. (A műtétet Zajácz M. végezte.)

SUMMARY

I. Csapody was ophthalmologist, professor of eye surgery, Academic Doctor of Medical Sciences. He was born in Budapest in 1892, finished his studies in Budapest, had been at the front for years during World War I. As a young man he became Head of Department of Ophthalmology and worked in several institutes, later in St. John's Hospital for 30 years. In his well-organized institute of high level many specialists had been trained. In 1929 he published his procedure to make individual contact glasses with moulding of living eye. However he was not concerned with industrial relations of his invention, his method was taken over by Zeiss Works and, in London Mr. Dallos based manufacturing on that. His operation for reconstruction of contracted orbital cavity due to an accident or chemical injury, making possible wearing ocular-prothese with use of free skin-graft, can be found in

great monographs on surgery, too: Arruga, Blaskovics, Thiel, Mackensen- Neubauer. His book entitled „Látás-próbák” (Test Types for Near and Test Tables for Distant) was revised and published in three successive editions. Among his other publications in Hungarian and world-wide languages there are 7 books, 14 chapters in other books and approx.160 papers. He retired in 1960 and died in 1970.